

..... [p1]

St Truiden, Mei 1885.

Myneheeren Opstellers¹ van "'t Daghet in den Oosten,'"²

Op den achter kant van uw geëerd tijdschrift, lees ik dat alle bydragen, de minste zelfs, met eene dankende hand zullen aanveerd worden;³ na zoo eene vriendelijke uitnoodiging, kan ik aan de genegenheid niet weerstaan U myne kleine opzoekingen en vindingen mee te deelen. Ik beweer niet iets byzonders gevonden te hebben, 't is zelfs mogelijk dat de woorden ergens anders opgenomen zijn, of dat gy ze reeds kent; maar ik beroep my nog eens op bovengemelde uitnoodiging, en voeg er by: ik ben onervaren in het vak. Ik geef U dus voor de woorden alle mogelijke uitleggingen, en laat het aan U over, te volledigen hetgeen U mocht bevallen. Ik begin dus:

1. - Aker, (*[mannelik]*) zegt men te Peer veel voor emmer of ketel

..... [p2]

2. - Belloor, (gemengde o) heb ik te Peer eens gehoord. Dit is de uitlegging, die men my gaf van het woord: Dat is een theepot met een kraantje aan, onder kan men bluschkolen indoen, om den thee werm te houden. Zulke trekpotten wierden vroeger gebruikt als men natbezweet gedanst was op de bal.

3. - Bötterik, (*[mannelik]*) Een houten getuig, dat men in de keuken, en misschien elders ook, achter en voor op de kar zet, als er hooi, koren, mutsaarden, enz. moeten vervoerd worden, opdat het hooi, enz. niet voor of achter zou afschieten.

.....

1 De stichters van 't *Daghet in den Oosten* zijn Polydoor Daniëls, August Cuppens en Jacob Lenaerts. Het taalkundig tijdschrift *Loquela* van Guido Gezelle was hun inspiratiebron en de dichter verzorgde de eindredactie van 't *Daghet in den Oosten* gedurende de eerste twee jaar van het bestaan van het tijdschrift. Michiel Ceysens (1833-1927) is de uitgever van het blad.

2 Deze brief is een bijlage bij de [brief van A. Cuppens aan G. Gezelle van xx/\[06/1885\]](#).

Hendrix hecht veel belang aan het onderscheid tussen 'ij' en 'y', waardoor we deze schrijfwijze in de transcriptie trouw hebben overgenomen zoals ze in de oorspronkelijke brief voorkomt.

3 In: 't *Daghet in den Oosten*: 1 (1885) 4, p.25: "Op den bleekblauwen Omslag van 't *Daghet* las ik: Alle mededeelingen, ware het zelfs maar van één woord, worden met dankende hand aanveerd."

4. Brikkelen, ([onzijdig werkwoord]). “Wat ligt ge daar op uwen stoel te brikkelen, moet ge er afvallen!” Te Peer gehoord. - Alzoo wordt brikkelen gebruikt overal, waar men 't gedacht van zich in gevaar te stellen wil uitdrukken. B.V.: met vuur brikkelen; - aan 't water brikkelen. - Die zoo iet doet, heet brikkeleer. Zou daar soms het latijnsche periculum niet inzitten?

5. - Brods, ([mannelik zelfstandig naamwoord]) (de o luidt gelijk in brommen). Het wordt gezegd van een diklyvigen jongen. “Wat voor een brods komt daar aangekwatst!” te Peer [gehoord].

..... [p3].....

6. - Broek, of brok, als de o luidt gelijk in brommen. ([vrouwelik zelfstandig naamwoord]) = Broeihen.⁴

7. - Brombeer, ([vrouwelik zelfstandig naamwoord]) - beren (zuivere e); dat zijn dikke zwarte beziën⁵ die, in heggen, aan dorenstruiken wassen. “Foei! eet die bromberen niet op; Bartholomeus is er, van den nacht, met zijn wit peerd overgereên; ze zijn allegaar vergiftigd!” te Peer [gehoord] -

8. - Bronker, ([mannelik]). Bronkers zijn dikke gekleurde boonen, waar de kinderen mee spelen, en zy gelden voor twee kleine boonen.

9. - Dam, ([vrouwelik]) = is het hout aan de karberriën vastgemaakt, om onder de berriën te plaatsen, als men de kar wil recht zetten.

10. - Dras, ([mannelik zelfstandig naamwoord]) = de uitgetrokken koffie, die onder in de pot blijft.

11. - Eikemolder, ([mannelik]): wordt te Peer gezegd voor Meikever, of Moleneer.

12. - Fernijnken, zoo heet men te Peer een vlinder.

13. Enselen, ([onzijdig werkwoord]) = is steekelen, krakeelen, twisten zonder ophouden voor eene

..... [p4].....

nietigheid. “Is dat enselen nog niet gedaan? ik zal seffens eens tusschen bei komen!” te Peer [gehoord] -.

.....

4 Broek, brok zn.: kloek, klok(hen), kip met kuikentjes, broedse hen. (Frans Debrabandere, Limburgs Etymologisch woordenboek, Davidsfonds, 2011, p.77).

5 Bessen.

14. - Gracht, (*[mannelik]*). zegt men, te Peer en rondom, tegen de opeengesloten aarde, waar de heggen opstaan, in de velden. Dus den zin, die 't woord gracht, thuis heeft, is 't tegenovergestelde van den gewonen zin.

15. - Gravelen, (*[onzijdig werkwoord]*), = is binnensmonds of halffluid over alles klagen en grommen, als ware er niets gelijk 't behoorde; - dus: ontevreden zijn zonder reden, en die ontevredenheid uitdrukken met vervelende woorden. Die zoo doet, is een graveleer. 't Schijnt dat er de oude menschen onderhevig aan zijn: - "Ik kan zyn gegravel niet meer uitstaan; dat is den ganschen dag door zonder ophouden!" — 'Och! 't is een oud mensch, wat kunt ge er aan doen!" te Peer gehoord.

16. - Heilige-Geest, (*[mannelik zelfstandig]*). Zoo heeten by ons groote witte boonen met roode spikkels op. De kinderen spelen er mee, en gelijk de Bronker, telt een Heilige-Geest voor twee kleine boonen.

(te vervolgen.)

..... [p5]

Vervolg.

17. - Heksel, (*[onzijdig zelfstandig naamwoord]*), wordt te Peer gebezigd voor het onderengemengeld hooi en strooi, dat met de scherfbank klein gesneden wordt, en tot voeder voor het vee moet dienen, in den winter. Te Lommel heet men dat kapsel. Zou daar geen hakken en kappen inzitten?

18. - Karwāts, (*[vrouwelik zelfstandig naamwoord]*), wordt gezegd tegen de zweep, die men gebruikt als men te peerd of met de koets uitrijdt. Soms ook voor eene zweep met vele ledere riemen aan, die dient om 't stof uit de kleederen te slaan. De zweep, die langs de kar gebruikt wordt, heet smak te Peer, en klap te Lommel. My dunkt, dat zijn klanknabootsende woorden.

19. - Hoort⁶ (*[vrouwelik]*), is een getuig van wisschen of latten gemaakt, en wordt gebruikt om er verschgebakken koeken, wittebrood, enz. op te zetten.

20. - Kouhand, (*[vrouwelik]*), is een yzer, dat men by de boeren aan de heerdstede vindt, en dat gebruikt wordt voor potten af te nemen en op te zetten, om de handen niet te branden.

.....

6 Hoort, zie hord, zn.: rond taartrooster; hor; poortje van latten en spijlen. (Frans Debrabandere, Limburgs Etymologisch woordenboek, Davidsfonds, 2011, p.157).

21. - Kraan, ([vrouwelik]), bestaat uit twee balken, haaksch

..... [p6].....

ineengezet, en dient om, by de boeren, den koeketel op en van het vuur te doen.

22. - Kroensel,⁷ ([vrouwelik]). Op andere plaatsen kroesel, groosel, enz.; in woordenboeken kruisbes, stekelbezie.

23. - Kwezel,⁸ ([vrouwelik]) Dat is een vod, waar men 't zelfde gebruik van maakt, als van de kouhand.

24. - Meelbreker, ([mannelik]) = De Meelbreker is gemaakt van afgestroopte berketakken, die byeengebonden zijn; hy dient om 't meel, dat in de melk gedaan wordt, klein te kloppen.

25. - Moel, ([vrouwelik]), zegt men te Peer voor moelie.⁹

26. - Mustert,¹⁰ ([mannelik]) -en. Zoo wordt te Peer gezegd in plaats van mutserd of mutsaard.

27. - Oeligt, ([vrouwelik]). De oēligt is de plaats nevens den dorschvloer, waar koren, haver, enz ingetast wordt.

28. - Opkelder, ([mannelik]) = is de kamer boven den kelder; alzoo genaamd de gansche Kempen door.

29. - Ovenzwoel, ([vrouwelik]). Dat is 't gene gebruikt wordt om brood en ander gebak in of uit den oven te schieten.

30. - Poot, ([vrouwelik]): Dit woord wordt in de Kempen, gebezigd in plaats van wortel of peen.

..... [p7].....

31. - Praatmuts, ([vrouwelik]) = die geerne praat = praatmoër.

32. - Pul, ([vrouwelik]), Dat is een kieken, dat eieren begint te leggen.

.....

7 G. Gezelle, Zantekoorn. Kruis. In: Loquela: 4 (Sporkele 1885) 5, p.77: "(...) In 't limburgsche kroesel, kroensel, kloosterbeer." Deze notitie werd gepubliceerd in de maand Sporkele (februari) vooraleer de jonge student Hendrix zijn brief schreef en kreeg dus geen vermelding. Het Limburgse taalkundig tijdschrift stipuleerde immers op de eerst bladzijde: "Woorden die alreeds geboekt zijn, b.v. in Kramers, De Bo, Schuermans, Tuerlinckx, Loquela, enz. en worden hier niet gezand. Al te lange bemerkingsen, wijldluftige uitleg, enz. blijven gespaard."

8 Kwezel, zn.: pannenlap. (Frans Debrabandere, Limburgs Etymologisch woordenboek, Davidsfonds, 2011, p.225).

9 Moelie, moelde, back-troch (= bakkerstrog) (Kiliaan).

10 G. Gezelle, Zantekoorn. Mutsaard. In: Loquela: 5 (Lente 1886) 11, p. 87 [ST=TS] (...) mutsaard, in de Kempen, musterd.

33. - Rek (*[vrouwelik]*), is of wel een enkel planken, of wel twee latten boven een planken, tegen den muur gemaakt, om schotels, tellooren, enz., op te zetten, en koffiepotten, kannen, lanteernen, enz. aan te hangen.

34. - Schap, (*[onzijdig]*), wordt gebruikt in plaats van het woord schapraai.¹¹

35. - Schollik (de); is een voorschoot te Peer.

36. - Spellebus, (de), is een speldenkoker.

37. - Toemaat, te Peer mannelik gebruikt in den zin van nagras.

38. Trakken (*[onzijdig werkwoord]*), is blyven hangen, zich niet vooraan maken, iets in 't lang trekken. "Wat trakt die kerel lang, hy moes al over uren hier zijn!" - te Peer gehoord.

39. - Troffel, (*[vrouwelik]*), wordt gezegd tegen de schup, die dient om kolen in de kachel te scheppen.

40. - Werel,¹² (den). - Als, in de Kempen, knecht of meid zich verhuurd hebben, krygen zy dadelik een stuk van vijf frank. Dit

..... [p8]

stuk heet werel.

41. - Zou, (*[vrouwelik]*). In de Kempen krygen de slooten, langs wegen en in beemden gelegen, den naam van zou. Met 't zoumes worden de zouën alsook de beken geveegd.

Myneheeren Opstellers, uit de lezing van deze bidrage, zult gy reeds opgemerkt hebben, dat ik geen felle vriend van de ij ben. In den uitgang lijk kan ik ze niet zien. Zoo dikwils als ik lijk geschreven heb is 't met tegenzin geweest. Maar zoolang als er niets van hooger hand uitgaat, moet een student stillekens den bek toehouden,

.....

11 G. Gezelle, Zantekoorn. Dresse. In: Loquela: 5 (Bamesse 1885) 6, p.41: "Dresse staat bij De Bo aangeteekend en vertaald door schapraai, spinde, fr. garde-manger, en zal wel 't zelfste w. zijn. Fr. Dressoir."

Gezelle verwijst niet naar de nota van Hendrix al was zijn brief al in het bezit van de redactie van 't *Daghet in den Oosten*. De brief dateerde immers van mei 1885 en is in het nummer van juni 1885 gepubliceerd. Gezelle nam gedurende de eerste twee jaar de eindredactie in handen en beschikte dus over alle info.

12 Werel, zie weendel, zn.: godspenning, handgift; huurpenning. (Frans Debrabandere, Limburgs Etymologisch woordenboek, Davidsfonds, 2011, p.493).

al is het dan geerne of noode. Maar om den uitgang in 't meervoud te zetten, heb ik de k verdubbeld; omdat, dunkt me, de i altijd en overal niet even kort is. De ij in andere woorden te veranderen is moeilijker. Op 't einde, nogtans, der lettergreep, heeft ze, ten minste, geene twee stipkens noodig.

Myneheeren, hiermede eindig ik, en mocht ik U maar een woord hebben doen kennen, dan reeds achtte ik myne moeite beloond; verondersteld zelfs dat ik niets onbekends opgegeven hebbe, dan nog geef ik den moed niet op, dat staat geenen Vlaming, en om 't U te verzekeren, beloof ik van nu af nieuwe opzoeking te doen.¹³

- Aanveerd, Mineheeren, de verzekering mijner hoogachting.

Arn. Jozef Hendrix.

van Peer,

Student in 't Seminarie, St Truiden.

.....

13 Deze paragraaf wordt letterlijk geciteerd in: 't Daghet in den Oosten: 1 (1185) 6, p.46. 't *Daghet* laat bovendien weten dat 'aker' in Kramers' Woordenboek (1847) staat en 'Belloor' afgeleid is van Fr. *bouloire*, waterketel komt, en dus een vreemd is woord. De briefschrijver wordt aangemaand zich bekend te maken om enkele woorden toe te lichten voor verdere publicatie. Noch in 't *Daghet* noch in *Loquela* zijn er woorden uit deze lijst opgenomen.

Briefbeschrijving

Verzender	Hendrix, Arnold Jozef
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Ontvanger	[de redacteurs van 't Daghet in den Oosten]
Verzendingsdatum	xx/05/1885
Verzendingsplaats	Sint-Truiden (Sint-Truiden)
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van de aanhef.
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van de aanhef.

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	213 mm x 137 mm papiersoort: 8 zijden beschreven
Staat	volledig
Vormelijke bijzonderheden	bijlage bij handgeschreven brief van A. Cuppens aan G.G. van [xx/06?/1885] (nr.7477)

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	7477
Bibliotheekrecord	https://anet.be/desktop/gga/nl/opacgga/nr=tg:gga_6.13977

Inhoud

Incipit	Op den achter kant van uw geëerd
---------	----------------------------------

Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	xx/05/1885, Sint-Truiden, Arnold Jozef Hendrix aan [Polydor Daniëls, August Cuppens, Leonard Willem Jakob Lenaerts (= redacteurs van 't Daghet in den Oosten) en doorgestuurd naar Guido Gezelle]
Editeur	Miet Hubrechts; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2025
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.
Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .

Citeren

Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
